

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.45 (3213) ●

● ЧАЦВЕР, 2 СНЕЖНЯ, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

“Карынція” заяўляе пра сябе

Суполку, якую стварылі выхадцы з Беларусі, Расіі і Украіны ў Аўстрыі, узначальвае былая мінчанка **Стар. 2**

Старадаўніх муроў адраджэнне

Дзве мінскія архітэктурныя выявы нагадваюць сёлета пра сябе **Стар. 3**

Лабірынты для інтэлекту

Навуковец з Мінска прыдумаў арыгінальную гульню, цікавую для дзяцей і дарослых **Стар. 4**

Чатыры дарогі да адной аповесці

У Нацыянальнай бібліятэцы адбылася прэзентацыя кнігі Уладзіміра Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха”

Стваральнікі кнігі зрабілі да юбілея класіка добры падарунак чытачам

Напярэдадні 80-годдзя з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Уладзіміра Караткевіча Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь сумесна з гра-

мадскім аб'яднаннем “Беларускі фонд культуры” і Нацыянальнай бібліятэкай прэзентавалі новае выданне вядомай і любімай чытачамі аповесці пісьменніка,

якое выдадзена на беларускай, рускай, украінскай і англійскай мовах.

Падарункавае выданне “Дзікае паляванне караля Стаха”

стане своеасаблівым друкаваным помнікам Уладзіміру Караткевічу і, варта быць упэўненымі, зойме пачэснае месца на паліцах бібліятэк, бо творчасць пісьменніка таго заслугоўвае.

Кніга падрыхтавана і выйшла ў кароткі тэрмін дзякуючы падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі, фінансавай дапамозе прыватнага прадпрыемства “Неф-праект”, дызайнерскай групе Сяргея Расолькі, друкарні “Dragowicc-PL” і яе дырэктару Станіславу Быстрынскому (Польшча), мастакам Юрыю Якавенку, Міхасю Будаваю.

На прэзентацыі кнігі “Дзікае паляванне караля Стаха” была прадстаўлена выстава асобных выданняў аповесці з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі на розных мовах свету, а таксама кніжная выстава “Свет шчодры. Свет мяне паўтोरць...”, прысвечаная 80-годдзю Уладзіміра Караткевіча. Экспазіцыя складаецца з прыжыццёвых твораў пісьменніка, мастацкіх перакладаў і кніг, прысвечаных жыццю і творчасці Караткевіча.

Падзея выклікае інтарэс

Каля тысячы міжнародных назіральнікаў прыедуць на выбары Прэзідэнта Беларусі. Пра гэта паведаміла старшыня Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэфэрэндумаў Лідзія Ярмошына.

У назіранні, у прыватнасці, будзе прымаць удзел місія Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе, і 40 доўгатэрміновых назіральнікаў ад яе ўжо працуюць у Беларусі. Плануецца, што напярэдадні выбараў гэтая арганізацыя дашле яшчэ каля 400 кароткатэрміновых назіральнікаў.

Прыблізна такая ж колькасць назіральнікаў, а магчыма і большая, чакаецца ад Выканкама Садружнасці незалежных дзяржаў.

Міжнародным назіральнікам ужо выдадзена 195 пасведчанняў. Але гэта не азначае, што ўсе яны цяпер у Беларусі, адзначыла Лідзія Ярмошына. Напрыклад, пасведчанне вылісана і Дзяржаўнаму сакратару Саюзнай дзяржавы Паўлу Барадзіну, але прыедзе ён у Беларусь перад самымі выбарамі.

Чакаюцца таксама незалежныя назіральнікі з-за мяжы – прадстаўнікі цэнтральных выбарчых камісій краін СНД, а таксама Грузіі, Літвы і Латвіі. Акрамя таго, Міністэрства замежных спраў Беларусі мае намер запрасіць шэраг аўтарытэтных палітыкаў з іншых дзяржаў, якія будуць працаваць па-за якімі-небудзь мясямі.

Што датычыць нацыянальных назіральнікаў, то іх акрэдытавана ўжо звыш 5 тысяч.

НАВАКОЛЛЕ

У цёплых далонях Прыроды

Кажуць, што здарылася — таго не вернеш. Так і з прыроднай раўнавагай: людзі паспрабавалі ўмешвацца ў прыродныя працэсы, і цяпер вымушаны прымаць шэраг законаў, каб зберагчы ад вымірання многія віды жывых арганізмаў. А можа варта пакінуць “усё як ёсць”, і няхай выжывае мацнейшы? Між іншым, гісторыкі сцвярджаюць: першы закон аб ахове навакольнага асяроддзя з’явіўся ў Кітаі ў другім стагоддзі да нашай эры: кожнаму, хто кідаў смецце на вуліцу, там адсякалі палец. Жорстка? Мусіць, так. Цяпер за шкоду прыродзе — іншыя пакаранні: штраф, спыненне прадпрыемства, якое забруджвае наваколле. Ды праблем у сістэме “чалавек — прырода” не становіцца меней, яны сталі глабальнымі і, здаецца, вечнымі. Вось і 2010 год быў абвешчаны Міжнародным годам біялагічнай разнастайнасці. Чым ён адметны? Пра гэта і пра асаблівасці прыродаахоўнай практыкі ў нашай краіне мы гутарым з доктарам біялагічных навук, прафесарам, супрацоўнікам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Пятром Рыгоравічам Козла.

— Пётр Рыгоравіч, і да Міжнароднага году біяразнастайнасці ў свеце прымалася мноства прыродаахоўных дакументаў. Чаму цяпер раптам так востра паўсталі гэтыя праблемы?

— Яшчэ ў XX стагоддзі яны найбольш абвастраліся: пачалося бурнае развіццё прамысловасці,

рост гарадоў, а цяпер наваколле катастрофічна забруджваецца як адыходамі прадпрыемстваў, так і самога чалавека. Гэта і прывяло да знікнення шматлікіх відаў раслін і жывёл, экалагі б’юць трывогу, а Год біяразнастайнасці — акт канцэнтрацыі ўвагі мільёнаў людзей, найперш навукоўцаў, на

праблемах зберажэння відаў. Гэта заклік да нас памятаць: кожны від унікальны па сваіх якасцях, асаблівасцях і варта зрабіць усё, каб іх захавалі.

— Біяразнастайнасць зберагаюць у запаведніках і нацпарках. Дарэчы, у Беларусі цяпер 2 запаведнікі і 4 нацыянальныя

У Белавежскай пушчы

паркі, у Расіі іх адпаведна 101 і 35, а вось у краінах Амерыкі, Афрыкі, Заходняй Еўропы нацпаркаў у разы больш, чым запаведнікаў. Чаму так? → **Стар. 2**

У фокусе

■ **Сустрэчы з “Панам Тадэвушам” і “Дантонам”**
У мінскіх кінатэатрах “Перамога” і EUROPA CINEMAS прайшоў рэтраспектыўны паказ фільмаў Анджэя Вайды **Стар. 3**

■ **Музычныя сезоны**
Праграму “Італьянскае капрычча” прадставіў маэстра Аляксандр Анісімаў **Стар. 3**

■ **Песня дапамагае сябраваць**
Беларускія песні ў выкананні этнічных беларусаў, якія жывуць у Польшчы, і польскія — у выкананні беларускіх палякаў гучалі ў Гродне. Тут адбыўся традыцыйны фестываль “Артыстычныя сустрэчы Гродна — Беласток”, які па чарзе праходзіць у абодвух рэгіёнах. **Стар. 4**

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

“Карынція” заяўляе пра сябе

Суполку, якую стварылі выхадцы з Беларусі, Расіі і Украіны ў Аўстрыі, узначальвае былая мінчанка

Іван Ждановіч

Гадоў восем таму выпускніца Мінскага культурна-асветніцкага вучылішча Эла Шпілеўская выйшла замуж у Аўстрыю. Цяпер яна — фраў Ella Hraschan, у яе двое дзяцей. Менавіта яны, дарэчы, і падштурхнулі дарослых стварыць першую беларускую суполку. “Дзеці мае, маіх сябровак з Беларусі жывуць у адрыве ад этнічнай радзімы, яны мала ведаюць пра нашу культуру, звычаі, вось мы і вырашылі стварыць суполку: разам лягчэй працаваць, — голас Элы Храшан па мабільніку бадзёры, яна ад’язджае з Беларусі ў добрым настроі. — Дарэчы, паглядзіце ў інтэрнэце, пра суполку “Карынція” пісала аўстрыйская прэса. Праўда, у таварыстве ёсць не толькі белару-

сы, збіраюцца разам і выхадцы з Расіі, Украіны. Ды нашых землякоў найболей: пэўна, тры чвэрці з трохсот чалавек”.

Пра культурна-асветніцкае таварыства “Карынція” / “Carinthia” ў аўстрыйскім горадзе Філаху супрацоўнікам Апарата ўпаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў расказаў пасол Беларусі ў Аўстрыйскай Рэспубліцы Аляксандр Сычоў, папрасіў падтрымаць суполку. “Мы звязаліся з Элай, і аказалася: зямлячка якраз у Мінску, таму адразу ж запрасілі яе ў госці, — расказаў супрацоўнік Апарата ўпаўнаважанага Аляксандр Сасновіч. — Вельмі цікавы чалавек! Прагаварылі гадзіны дзве, падаравалі прыгожыя нацыянальныя касцюмы для прадстаўнічых мэтай. Культурна-асветніцкія планы ў Элы Храшан

Эла Храшан (у цэнтры) узначальвае суполку “Карынція”

і яе аднадумцаў вялікія, цікавыя задум шмат. У прыватнасці, пры суполцы створаны танцавальны ансамбль, з дзецьмі працуюць прафесійныя харэографы, і мы плануем пашыць і перадаць для іх сцэнічныя нацыянальныя касцюмы. Прапанавалі артыстам з суполкі “Карынція” прыехаць на фэст “Дняпроўскія галасы ў Дуброўне”, на Фэст нацыянальных культур у Гродне — Элу такое супрацоўніцтва вельмі зацікавіла. Дарэчы, у суполкі, па яе словах, добрыя стасункі з мясцовымі ўладамі, і старшыня спадзяецца, што праекты знойдуць там падтрымку, у тым ліку і фінансавую. А нядаўна праз Міністэрства замежных спраў мы перадалі зямлякам з “Карынціі” бібліятэчку кніг беларускіх аўтараў, кампакт-дыскі з народнымі абрадавымі святамі, нашу дзяржаўную сімволіку”.

Я пацікавіўся ў Элы: адкуль мілагучная назва ў суполкі? Яна

ўдакладніла, што прыальпійскі горад Філах — гэта папулярнае месца турызму і лыжнага спорту, другі па велічыні горад федэральнай зямлі Карынція, на поўдні Аўстрыі. У паселішча багатая гісторыя, а цяпер у ім ведаюць і пра Беларусь. “І нават аўстрыйцы, бывае, падпяваюць ды прытанцоўваюць пад нашу “Польку беларускую”, — расказвае Эла. — Калі раней ладзіліся імпрэзы, то мне самой даводзілася быць і за дыджэя, і спаваць, і танцаваць. Цяпер у мяне і Святланы (у дзявоцтве Разуменкі, яна Віцебскі педінстытут закончыла) памочнікаў шмат, асабліва дзяцей — з імі заўсёды цёплая атмасфера ў зале”. У суполку “Карынція” ўваходзяць цэлымі сем’ямі, актывісты ладзяць разам цікавыя балі і свята, сабралі бібліятэку, дбаюць і пра заняткі, курсы, класы для дзяцей дыяспары на рускай і беларускай мовах.

ВЕСТКИ

Вырасце новы завод

Алесь Зарэцкі

Міністэрства прамысловасці вядзе перамовы з кітайскімі аўтакампаніямі па стварэнні ў Беларусі зборачнай вытворчасці легкавікоў

Кітайскія партнёры выяўляюць цікавасць да такога праекта. “Праведзены перамовы з шэрагам кампаній, але пакуль расшэння з іх боку не прынята, мы чакаем канчатковых прапаноў”, — удакладняе кіраўнік галоўнага ўпраўлення інавацыйнай і інвестыцыйнай дзейнасці Мінпрама Дзмітрый Корчык. Кітайскім аўтафірмам прапанаваны дзве пляцоўкі ў Мінскай вобласці, дзе можна пабудаваць завод “з нуля”.

Сустрэчная прапанова кітайскага боку — стварэнне вытворчасці ў межах Мінска, забеспячэнне яе кваліфікаваным персаналам. Цяпер вядуцца эканамічныя разлікі аб’ёмаў магчымых інвестыцый, патрэбы ў тэхналагічным абсталяванні.

Дарэчы, у Беларусі ў акцыянерным таварыстве “Юнісон” ужо збіраюць легкавікі іранскай кампаніі “Іран-Кодра”, і бакі маюць намер развіваць гэты праект.

НАВАКОЛЛЕ

У цёплых далонях Прыроды

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

— Такія нашы традыцыі. Як вядома, у СССР быў адзін статус ахоўных тэрыторый: запаведнікі, у іх абсалютна выключана любое ўмяшальніцтва чалавека. І толькі ў 60-х гадах айчынныя вучоныя сфармулявалі паняцце папуляцыя. Аказалася: каб такая складаная сістэма развівалася, ёй вельмі неабходна пэўная плошча пасялення. Скажам, для лакальнай папуляцыі казулі досыць 20-30 тысяч гектараў зямель, а для папуляцыі зубра ўвогуле трэба ў 15-20 разоў больш. Гэткіх велізарных запаведнікаў у нас, вядома ж, няма. Вось і даводзіцца штучна, так бы мовіць, падтрымліваць папуляцыю — а гэта ўжо не запаведнік. І яшчэ ў біялогіі ёсць паняцце: харчовы або трафічны ланцуг. Скажам, існуюць жывёлы, якія сілкуюцца раслінамі, а ёсць драпежнікі, якім неабходна мяса. Дык вось, для натуральнага існавання папуляцыі ваўка тэрыторыі ў 30 тысяч гектараў недастаткова. Як вядома, пасля вайны тэрыторыя Белавежскай пушчы была абвешчана запаведнай. І там развялося шмат ваўкоў, якія вынішчалі шматлікія віды млекакормячых, асабліва капытных. Давялося адстраляць больш за 70 ваўкоў, каб не звяліся дзікі, алелі, казулі, ласі. Інакш атрымаўся б так: ахоўвалі гэтых жывёл, каб вывучаць і паказваць экскурсантам, а яны пайшлі на пракорм ваўкоў... Дык вось, і больш глыбокае разуменне законаў прыроды, і сучасныя сацыяльна-эканамічныя ўмовы пераканалі

Прыгажосць запаведных мясцінаў ураджае ў любую пару года

нас: патрэбна трансфармацыя запаведнікаў у нацыянальныя паркі. Статус запаведніка больш цвёрды, а нацпарку — меней строгі ў сэнсе аховы прыродных комплексаў: у нацпарку дапускаецца вызначанае ўмяшальніцтва ў прыродныя працэсы чалавека.

— **А выбранне тэрыторый пад запаведнікі і нацпаркі заўсёды навукова абгрунтаванае?**

— У нечым мы, вядома ж, маглі і пралічыцца, але, як правіла, ствараліся яны заўсёды з вызначанай мэтай. Кожны запаведнік, як і нацпарк, адметны светам сваіх раслін і жывёл, гэта эталон пры-

роды пэўнага рэгіёна. Напрыклад, Бярэзінскі запаведнік — нацыянальны парк Браслаўскія азёры — эталон Паазер’я, Прыпяцкі нацпарк — Палесся. Нарачанскі нацпарк створаны, каб зберагчы Нарач, самае вялікае возера Беларусі. Палескі дзяржаўны радыяцыйна-экалагічны запаведнік стваралі ў 1988 годзе пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС з мэтай вывучэння ўплыву радыяцыі на жывы свет прыроды.

— **Калі запаведнікі і нацпаркі — гэта асабліва ахоўныя тэрыторыі, то чаму ў некаторых нацпарках і нават у Бярэзінскім**

заповедніку, праводзяцца паляванні?

— У нас часова дазволены паляванні ў Белавежскай пушчы і на Браслаўскіх азёрах, бо ёсць патрэба рэзка знізіць там колькасць і шчыльнасць капытных, якія ўжо прычынілі такую шкоду лесу, што амаль спынілася натуральнае яго ўзнаўленне. У Бярэзінскім запаведніку паляванняў няма, але на тэрыторыі, якая прымыкае да яго, арганізавана лесапаліўнічая гаспадарка “Барсукі”, як бы філіял запаведніка. І там турысты, сапраўды, палююць на птушку, дзіка, лася, алелю.

— **Паляванне на тэрыторыі паркаў — мера вымушаная?**

— Так, іншага спосабу адрэгуляваць там прыродныя працэсы і захаваць біяразнастайнасць няма. Гэта дыялектыка прыроды. Дарэчы, умяшальніцтва людзей у прыродныя працэсы пачалося шмат стагоддзям таму. Скажам больш: і Белавежская пушча зберагла толькі... дзякуючы паляванню, а не таму, што там ёсць зубр ці шматгавяковыя дрэвы.

— **Тады, можа, не варта хвалявацца аматарам прыроды, у якіх ужо самі словы “паляванне”, “паляўнічы турызм” выклікаюць хвалі гневу і абурэння. У прынцыпе, няма ж розніцы, кім жывёла, прызначаная на закланне, будзе здабыта: навукоўцам, падлоўчым ці турыстам. Мусіць, галоўнае — строга прытрымлівацца закона.**

— Так. Можна колькі заўгодна разважаць, наколькі гэта гуманна ці не. Але трэба глыбока вывучаць біялогію, заканамернасці жыцця папуляцыі і супольнасцяў, прынцыпы запаведнай справа, законы Яе Вялікасці Прыроды. Так, часам адстрэл неабходны. Гэта можа праводзіцца ў любой форме, але за паляванне ад прыезджлага турыста можна атрымаць немалыя грошы. Яны затым пойддуць на аднаўленчыя працы, нарыхтоўку падкормкі для жывёл, на догляд за вальернымі жывёламі, на зарплату персаналу. Так робіцца па ўсім свеце, мы ж толькі пачынаем гэту працу. Галоўнае — прытрымлівацца закона.

Іван Ганчаровіч

АБРЫСЫ ЧАСУ

Старадаўніх муроў адраджэнне

Дзве мінскія архітэктурныя выявы нагадваюць сёлета пра сябе адметнымі юбілеямі: архікатэдры на плошчы Свабоды споўнілася 300, а Чырвонаму касцёлу — 100 гадоў

Адам Мальдзіс

Упершыню гэтыя велічныя будынкi я пабачыў летам 1951-га, калі прыехаў паступаць на аддзяленне журналістыкі БДУ. Тады ж абышоў цэнтр сталіцы. На плошчы Свабоды ўвагу прыцягнулі дзве масіўныя вежы касцёла, якія ацалелі ў вайну — да 1948 года ў ім вяліся службы — і дамінавалі над навакольнымі руінамі. Па стылі барока я зразумеў: гэта стары будынак, але колькі яму гадоў — тады не ведаў.

Не ведаў і да якога стылю аднесці прыгожую вежу з чырвонай цэглы, якая самотна ўзвышалася каля Дома ўрада. Пазней вычытаў, што стыль гэты — неараманскі, і пабудавана святыня ў пачатку мінулага стагоддзя землеўласнікам-рэфарматарам, “мінскім Сталыпіным” Эдвардам Вайніловічам у памяць пра яго заўчасна памерлых дзяцей Сымона і Алену. У пераробленым Чырвоным касцёле, як і цяпер называюць яго мінчане, з часам размясцілі Дом кіно — туды я не раз хадзіў разам з незабыўным Уладзімірам Караткевічам, у дадатак да пісьменніцтва яшчэ і кінасцэнарыстам, на прагляды лепшых замежных фільмаў. Пра сам помнік архітэктурны паэт, дарэчы, прыдумаў дасціпныя эпіграмы.

Неўзабаве абедзве вежы катэдр на плошчы Свабоды “абрэзалі”, да фасада прырабілі калоны ў стылі класіцызму, а нутро касцёла падзялілі на тры паверхі — для трох спартыўных залаў. І калі мне здаралася па старым Мінску вадзіць на экскурсіі замежных калег, удавалася іх разыграваць, прывёўшы да былой святыні:

— А цяпер — загадка: скажыце, калі ласка, у якім стагоддзі быў узведзены гэты будынак?

— Н-ну, відочны сталінскі класіцызм.

Затым мы ішлі ў двор, дзе сталася некранутай магутная авальная апсіда касцёла, і зноў гучала пытанне:

— А цяпер — колькі будынку гадоў?

— Н-ну, дзесьці ранняя барока, яшчэ да віленскага...

— Вось цяпер вы маеце рацыю. Касцёл у імя Найсвяцейшай Пан-

ны Марыі пачалі будаваць у 1700 годзе, асвяцілі ж у 1710-м. Спачатку ён належаў ордэну езуітаў, якія тут мелі і школьны тэатр, а ў канцы XVIII стагоддзя, з утварэннем Магілёўска-Мінскай каталіцкай архідыяцэзіі, стаў архікатэдрай.

Пад канец 1993 года касцёл вярнулі вернікам. У ім пачаліся аднаўленчыя работы, кіраўніцтва якімі вёў тады арцыбіскуп, а цяпер кардынал Казімір Свёнтак. Як дырэктар Цэнтра імя Францыска Скарыны мяне таксама ўключылі ў склад кансультацыйнай камісіі. Даводзілася вырашаць многа складаных, спрэчных пытанняў. Памятаецца, галасы падзяліліся наконт таго, на якім узроўні пакінуць падлогу: у параўнанні з першапачатковай яна павысілася (з-за будаўнічага друку) на сорок сантыметраў. Арцыбіскуп запыталына глянуў на мяне:

— А што падказвае спадчына нашага першадрукара Скарыны?

— Быць верным гісторыі, аднавіць першапачатковы выгляд! Вядома, гэта запатрабуе дадатковых сродкаў і часу. Але святыня вартая таго. Навошта захоўваць пазнейшыя друз?

І потым, наведваючы архікатэдру, я з сатысфакцыяй канстатаваў, што ўзровень яе падлогі прыкметна ніжэйшы ў параўнанні з тым, што магло б быць. Асабліва запомніліся паўторнае асвячэнне касцёла ў 1997 годзе, каранаванне

Касцёлу ў імя Найсвяцейшай Панны Марыі — 300 гадоў

кардыналам Казімірам Свёнтакам залатой каронай падараванага Святым Айцом Янам Паўлам II абраза Найсвяцейшай Панны Марыі Беззаганнай у 2006 годзе і Міжнародная канферэнцыя, прысвечаная юбілею Мінска-Магілёўскай архідыяцэзіі, на якой мне пашчасціла выступаць з дакладам пра першага яе пастыра і аўтара пер-

шага беларускага слоўніка, энцыклапедыста па ведах Станіслава Богуша-Сестранцэвіча, дзядзьку Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Апошні раз я быў у архікатэдры, калі ўрачыста адзначалася яе 300-годдзе. Імшу адправіў, прытым на беларускай мове, высокі госьць з Ватыкана, пасланнік Папы Рымскага Бенедыкта XVI Йозеф

Томка. Першы намеснік Гавы Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Наталля Пяткевіч зачытала віншаванне Прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі, у якім гаварылася, што сумеснымі намаганнямі дзяржавы і Рымска-каталіцкай царквы архікатэдра адраджалася ва ўсёй красе, уражвае цяпер выдатнымі архітэктурнымі формамі і ўнікальнымі фрэскамі. Касцёл стаў сапраўдным культурным цэнтрам, дзе актыўна здзяйсняецца добрачынная і асветніцка-сацыяльная работа. Мітрапаліт Тадэвуш Кандрусевіч на некалькіх мовах выказаў падзяку Папе Рымскаму за ўвагу і папрасіў яго прадстаўніка перадаць пантыфіку запрашэнне наведваць беларускую зямлю.

Да юбілею архікатэдры выйшла на беларускай і англійскай мовах вялікая і добра ілюстраваная манаграфія, дзе падрабязна разглядаюцца этапы складанай гісторыі касцёла. Прадмовы да яе напісалі мітрапаліт Тадэвуш Кандрусевіч і кардынал Казімір Свёнтак.

Сёлета так збеглася, што праз некаторы час, у сярэдзіне лістапада, была ўрачыстасць і з нагоды 100-годдзя асвячэння касцёла ў імя Святых Сымона і Алены. І зноў згадалася многа асабістага. І як мы, ужо другая група экспертаў, абмяркоўвалі супольна планы адраджэння святыні, таксама падзеленай — у бытнасць у будынку Дома кіно — на паверхі. І як разам з пробашчам Уладзіславам Завальнюком ездзілі ў Беласток па шэсць тысячаў кніг, падараваных касцёлу для бібліятэкі імя Адама Міцкевіча, якая была адкрыта пры святыні ў тым жа 1910 годзе. І як разам абмяркоўвалі ў падземеллі касцёла, дзе месціцца і Тэатр аднаго акцёра “Зьніч”, розныя культурныя і асветныя праекты.

Стагоддзе Чырвонага касцёла святкавалася з той жа вялікай урачыстасцю, што і трохсотгоддзе архікатэдры. Службу адправіў нунцый апостальскага пасаду арцыбіскуп Марцін Відавіч, а казанне меў мітрапаліт Тадэвуш Кандрусевіч. Да ўмураванага ў сцяну надмагілля Эдварда Вайніловіча, пра якога перавезены з Быдгашчы (Польшча) у Мінск, былі ўскладзены кветкі.

Касцёл у імя Святых Сымона і Алены асвечаны ў 1910 годзе

РЭТРАСПЕКТЫВА

Сустрэчы з “Панам Тадэвушам” і “Дантонам”

У мінскіх кінатэатрах “Перамога” і EUROPA CINEMAS прайшоў рэтраспектыўны паказ фільмаў Анджэя Вайды

Дэманстравалася восем прызнаных у свеце фільмаў вядомага польскага кінарэжысёра. Сярод іх — “Чалавек з мармура”, “Корчак”, “Усё на продаж”, зняты ў Францыі фільм “Дантон” з Жэрарам Дэпардзье ў галоўнай ролі. Вельмі цікавая для беларускага

гледача і стужка “Пан Тадэвуш”, створаная ў 1999 годзе. Гэта спроба экранізацыі шэдэўра Адама Міцкевіча. Як вядома, яркія прадстаўнікі колішняй шляхты, што сталі прататыпамі герояў знакамітай паэмы, жылі менавіта на тэрыторыі, званай Літвоя — гэта цяпер Наваградчына і прылеглыя да яе мясціны, добра вядомыя Міцкевічу з дзяцінства.

Пад час паказаў, якія ладзіў напрыканцы восені Польскі

Інстытут у Мінску, дэманстравалася відэазварот Анджэя Вайды да беларускіх гледачоў. “Магчыма, самы важны факт — гэта фільм “Катынь”, які так доўга адкладваўся, а раскрывае такую важную для нас, палякаў, тэму, — звярнуў увагу Анджэй Вайда. — У гэтай зале я з вамі духам і сэрцам, бо я хацеў бы з экрана сказаць, як моцна Польшчы патрэбны сёння сябры вакол сябе за гэтым агульным еўрапейскім сталом”.

ПРАЕКТЫ

Музычныя сезоны

Праграму “Італьянскае капрычча” прадставіў маэстра Аляксандр Анісімаў

У Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры ў гэтым сезоне ідуць не толькі спектаклі. Аматыры музыкі атрымліваюць асалоду ад “Музычных вечароў з Аляксандрам Анісімавым”. На гэты раз мастацкі кіраўнікі і галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі Аляксандр Анісімаў і яго музыканты прадставілі праграму

“Італьянскае капрычча”. Акрамя твораў вядомых італьянскіх кампазітараў, гучалі арыі, дуэты і хоры з опер Пятра Чайкоўскага “Пікавая дама” і “Юген Анегін” — іх выконвалі салістка Тэатра оперы і балета Беларусі Аксана Волкава і расійская спявачка Ірына Крыкунова.

Творчае супрацоўніцтва супраць вядомага дырыжора з Музычным тэатрам пачалося ў мінулым сезоне. Усяго паводле праекта “Музычныя вечары з Аляксандрам Анісімавым” запланавана пяць канцэртаў.

Прыгажуні з беларуска-польскага памежжа

Лабірынты для інтэлекту

Навуковец з Мінска Аляксандр Драніцкі, займаючыся алгарытмамі, прыдумаў арыгінальную гульню, цікавую для дзяцей і дарослых

Іван Іванаў

Аляксандр Драніцкі — іграк, але і даследчык па натуре. Ён упэўнены: гульня “Інтэльтрэнінг” дапаможа і выяўляць, і развіваць інтэлектуальныя здольнасці дзяцей. “Яе проста асвоіць, яна можа быць з меншым ці большым лікам карткаў, і кожны іграк выбірае задачку сабе пад сілу, — Аляксандр Іосіфавіч старанна тасуе калоду, пачынае расклад. — Больш таго: гульня падыходзіць для любога ўзросту. Простыя правілы, можна запісваць хады і аналізаваць згуляныя партыі — як у шахматах ці шашках. А значыць, і спаборніцтвы па вызначаных правілах праводзіць”.

Вынаходнік атрымаў два патэнты на гульню ІГД — поўная назва “Інтэлектуальны трэнінг Драніцкага”, выдаў першыя тысячы камплектаў карткаў. На від карткі “Гульні для развіцця лагічнага мыслення Інтэльтрэнінг”, якія прадаюцца ў кіёсках, меншыя за звычайныя карты, і ад “карцёжнай” сімволікі Драніцкі адышоў. На шчыльнай паперы бачу выявы кавуна, слівы, ажны, суніцаў, абляпіхі. А можна ж, тлумачыць суб’яднік, выпускаць “грыбныя”, “кветкавыя”, “зброёвыя” і многія іншыя серыі, у залежнасці

ад спецыфікі той ці іншай краіны. Сам працэс гульні падобны да раскладкі пасьянса: трэба згрупаваць хаатычна раскладзеныя карткі ў пэўным парадку. Магу засведчыць, што правілы гульні на самай справе вельмі простыя: праз пару хадцоў я ўжо разумею сутнасць справы і шукаю разам з вынаходнікам наступны аптымальны ход. Цікава!

І сапраўды, усміхаецца Драніцкі, вырастала інтэлектуальна-спартыўная гульня з пасьянса. Працуючы ў Інстытуце архітэктуры і будаўніцтва Дзяржбуда Беларусі, ураджэнец Уздзеншчыны, тэхнолаг па прафесіі займаўся праблемамі тэхнічнай кібернетыкі, распрацоўваў аўтаматызаваныя сістэмы кіравання. Для гэтага вывучаў алгарытмы, а калі гадоў трыццаць таму трапіла на вочы публікацыя пра пасьянсы ў часопісе “Навука і жыццё”, вырашыў у вольны час

знайсці алгарытм, веданне якога дапаможа раскладваць іх хутка і якасна. Хобі прадаўжалася і калі Аляксандр Іосіфавіч вучыўся ў аспірантуры Маскоўскага інстытута кіравання. Яшчэ больш часу ён аддае вывучэнню законаў і папулярных пасьянсаў — элементаршчына, гэтка трэніровачны варыянт для асваення “Інтэльтрэнінга”, — гаворыць вынаходнік. — І хоць гульня простая, аднак складанасць яе бясконца ўзрастае, калі павялічваць колькасць відаў і тыпаў карткаў. Я падлічыў: пры варыянце 7 відаў на 12 тыпаў хіба што Карпаў ці Каспараў змогуць справіцца з “Інтэльтрэнігам”. Дарэчы, патрэбы разумнага чалавека ў мысленні, пэўна, не меншыя, чым у ежы. І ў Мінску ўжо нямаю людзей, якія на гульню “запалі”. Сябры кажуць: трэніруе розум не горш за крыжаванкі. Пры дапамозе гульні можна рабіць тэст на інтэлект, яна вымагае далёкага і глыбокага разліку варыянтаў хадцоў, прадбачання зменаў сітуацыі, чым нагадвае шахматы. Можна выбраць фармац гульні як больш просты, чым шахматы, так і больш складаны, калі патрэбна жалезная логіка, стратэгія, тактыка дзеянняў”.

Песня дапамагае сябраваць

Надзея Навіцкая

Беларускія песні ў выкананні этнічных беларусаў, якія жывуць у Польшчы, і польскія — у выкананні беларускіх палякаў гучалі ў Гродне. Тут адбыўся традыцыйны фестываль “Артыстычныя сустрэчы Гродна — Беласток”, які па чарзе праходзіць у абодвух рэгіёнах.

На гэты раз фестываль быў прымеркаваны да канферэнцыі “Шлях да ўзаемнасці”, арганізаванай Апаратам ўпаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, Гродзенскім аблвыканкамам,

Гродзенскім дзяржаўным універсітэтам імя Янкі Купалы і кафедрой беларускай філалогіі ўніверсітэта ў Беластоку, а таксама Саюзам палякаў на Беларусі і Беларускім грамадска-культурным таварыствам у Польшчы. Больш за сотню вучоных з Мінска і Варшавы, Гомеля, Любліна, Гданьска, Брэста і іншых гарадоў краін-суседкаў абмяркоўвалі агульныя тэмы ў самых розных сферах.

Для гасцей арганізавалі экскурсію ў Шчучын і аграгарадок Васілішкі з наведваннем Дома палякаў, клуба-музея Чэслава Немена, сярэдняй школы і іншых сацыяльных аб’ектаў, якая зрабіла на іх вялікае ўражанне.

КРЫЖАВАНКА

“Мой чароўны беларускі край”

Да 80-годдзя Уладзіміра Караткевіча

Па гарызанталі: 1. “Дзе мой край? Там, дзе ... ніколі не будуць рабамі”. З верша У. Караткевіча “Беларуская песня”. 4. Восеньскія ... Свята беларускага народнага календара, звязанае з памінаннем продкаў, адзначаецца ў пачатку лістапада. 11. Характар, лірычны змест твораў У. Караткевіча. 12. Адзін з першых вершаў паэта. 13. “Сівая...”. Аповесць, на аснове якой кампазітар Д. Смольскі стварыў аднаіменную оперу. 16. Частка драматургічнага твора. 17. Прыхаджанін уніяцкай царквы. 18. “Зяц варыць ...”. Верш. 21. “Калі загіне мой ...”, калі загіну я”. З верша “Партызанская балада”. 22. “Лісце аб’еш, ...”. З верша “Балада пра паўстанца Ваўкалаку”. 23. Від гарадскога пасажырскага транспарту. 24. Сорт яблык. 25. ... Крывічанін. Псеўданім паэта У. Дубоўкі. 26. “... Міцкевічу”. Верш у прозе, прысвечаны любімаму паэту У. Караткевіча, Адаму Міцкевічу. 29. Каровы з поля — і пастуху ... (прык.) 35. “... чатырох чараўніц”. Драма пра дзіцячыя і юнацкія гады Янкі Купалы. 37. “...”, якую прайшоў”. Аўтабіяграфічны твор У. Караткевіча. 38. Кароткая

нарада. 39. ... заткнуў у страху рагач (прык.). 40. Той, хто піша кнігі, стварае музыку. **Па вертыкалі:** 2. Імя кампазітара Семянякі, які нарадзіўся, як і Караткевіч, 26 лістапада, і якому сёлага споўнілася 6 85 год. 3. “... дзядоў”. Ранняя паэма У. Караткевіча, напісаная ім у г. Рагачове. 5. “Чорны ... Альшанскі”. Раман, за які У. Караткевіч атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР. 6. “Матчына ...”. Першая кніга У. Караткевіча. 7. “Недзе побач ляжалі дарогі, \ ... каханні ляцеў да ніў”. З верша “Нявесце Каліноўскага”. 8. “...-трава”. Аповяданне, якое аўтар прысвяціў сваёй маці, Надзеі Васільеўне. 9. “Сіняя...”. Аповяданне. 10. “... урагану”. Трагедыя, якую У. Караткевіч прысвяціў Крычаўскаму паўстанню 1743-44 гадоў. 14. “Жышчэ і ... Уладзіміра Караткевіча”. Кніга пісьменніка, вучонага Адама Мальдзіса. 15.

“... ад Іуды”. Падзаглавак рамана “Хрыстос прызямліўся ў Гародні”. 19. “Сцожны час, бязмежна суровы, \ Спіць ...”, нібы зерне ў раллі”. З верша “Багдановічу”. 20. Верш, які У. Караткевіч прысвяціў жонцы, Валянціне Браніславаўне. 27. Балада Адама Міцкевіча (“Выпадак нечуваны...”). 28. “У снягах драмае ...”. Аўтабіяграфічная аповесць У. Караткевіча. 30. “Быў. Есць. ...”. Кніга, развігальны зборнік паэзіі У. Караткевіча. 31. Каменная гара з крутымі схіламі. 32. “Край згубіў сваю мову \ і матчынай песні ...”. З баллады “Паўлюк Баграм”. 33. “Мой чароўны беларускі ...”. З верша У. Караткевіча “Бацькаўшчына”. 34. “... тайфуна”. Зборнік аповяданняў і аповесцей. 36. Верш, які У. Караткевіч прысвяціў роднаму гораду — малой радзіме.

Падрыхтаваў **Лявон Целеш**

Адказы на крыжаванку

Па гарызанталі: 1. Людзі. 4. Дзяды. 11. Лірызм. 12. “Машэка”. 13. Літэра. 16. Дзея. 17. Уніяц. 18. Сябра. 22. Ангел. 23. Дабра. 24. Ранет. 25. Янка. 26. Слова. 29. Воля. 35. Калыска. 37. Дабра. 38. Кароткая. **Па вертыкалі:** 2. Юры. 3. Зямля. 5. Замак. 6. Душа. 7. Купі. 8. Рота. 9. Сіняя. 10. Матц. 11. Узняе. 15. Евангеліе. 19. Народ. 20. “Тары”. 27. “Ліне”. 28. Вясна. 30. Буды. 31. Скала. 32. Напэ. 33. Край. 34. Бока. 36. “Опша”.

